

1. Parte componentă a spațiului geografic situat la răsărit de lumea germană și la apus de Imperiul Sovietic – teritoriu cuprinzând un mozaic de popoare și state mici și mijlocii, pe care, istoricii, politologii, sociologii, specialiștii în istoria culturii și în literatura comparată îl numesc Europa Centrală, “A treia” Europă, Europa “intermediară” sau cu sintagma germană *Mitteleuropa*, *Zwischeneuropa*, *Ostmitteleuropa*, ori cu varianta austriacă *Zentraleuropa*¹ - **Bucovina** rezumă ea însăși vitregiile, schimbările dramatice, implicațiile și complicațiile stăpânirii habsburgice, cu acel “*homo bucovinensis*” sau ale celei sovietice, cu acel pretins “*homo sovieticus*”, ca și anacronica stare actuală de provizorat, când jumătatea de nord a provinciei, adică 6.340 km² din cei 10.442. cât însuma Bucovina întreagă², se află în granițele statului nou creat și arbitrar extins în teritorii nelocuite de cei care, în virtutea “autonomiei” lor și-au dat numele țării Ucraina, iar cealaltă jumătate, de sud, a rămas în frontierele legitime ale României.

Caracterizată frecvent – ca și spațiul geografic mai larg din care face parte – printr-un conglomerat etnic, lingvistic, confesional, prin toleranță, pluralism cultural, cosmopolitism, mozaic de tradiții și obiceiuri, formarea și afirmarea unor personalități originale, într-un climat de sincretism, de influențe ale unor culturi și civilizații diverse, **Bucovina** face astăzi obiectul cercetării și evaluării trecutului ei, din partea unor specialiști foarte diverși sau a unor instituții axate și specializate exclusiv pe problematica societății bucovinene. Este vorba îndeosebi de trei instituții, înființate în urmă cu peste trei decenii, în Germania, la Augsburg (1988), în Ucraina, la Cernăuți (1992) și în România, la Rădăuți. Primul centru de investigații, Institutul Bukowina, s-a născut inițial spre a se ocupa cu evidența și ocrotirea refugiaților germani din Bucovina, iar în prezent se preocupă de toate aspectele istorice, în general și de înrăurirea culturii și civilizației austro-germane, în special, în evoluția acestui ducat, editând și difuzând cu regularitate publicația “*Kaindl-Archiv*”³. Cel de-al doilea centru de studii, cel ucrainean, înființat din 1992 în fosta capitală a Bucovinei încearcă să inventeze și să argumenteze “autohtonă” ucrainenilor, fie în întreaga Bucovină, fie, cel puțin, în zona de nord a provinciei, spre a justifica și legitima anexarea și păstrarea ei în granițele actuale ale Ucrainei⁴. Centrul de studii din Rădăuți încearcă să reconstituie punctul de vedere românesc, cu privire la modul cum s-a ajuns la situația actuală, procesul și etapele deznaționalizării românilor bucovineni, căile și mijloacele prin care s-a ajuns, cu începere din etapa stăpânirii habsburgice și continuând cu cea sovietică, iar în prezent ucraineană, la statisticile demografice actuale, prin colonizări, imigrări, expulzări, deportări și chiar exterminări, încât, din majoritari, românii bucovineni au devenit minoritari și numărul lor continuă să scadă.

În ultima vreme tot mai numeroși specialiști reiau și discută, în studii, articole și lucrări extrem de diverse, problematica și soarta viitoare a Europei Centrale, întrebându-se, în diferite chipuri, ca și savantul Mircea Eliade, în 1952: “Nu simte, oare, Europa, amputarea unei părți a trupului ei? Fiindcă, până la urmă, toate aceste țări sunt în Europa, toate aceste popoare aparțin comunității europene?”⁵

Întrebarea persistă și astăzi, iar în cazul Bucovinei, în jumătatea ei de nord, deznaționalizarea, înstrăinarea, asimilarea lingvistică avansează mai accelerat sub administrația ucraineană, chiar decât sub cea sovietică.

2. În marea diversitate de proiecte, propuneri, soluții discutate și difuzate de personalități ale lumii contemporane, pentru scoaterea deplină și definitivă a întregii Europe

Centrale din situația arbitrară creată după cel de-al doilea război mondial, de sub influența și omnipotența defunctului imperiu sovietic sau a statelor născute pe ruinele sale, cum e cazul Ucrainei (care a preluat sub administrația sa teritorii locuite de polonezi, români, cehi, slovaci și unguri etc.), nu lipsesc nici ideile nostalgice, exagerările, caracterizările subiective cu privire la rolul și locul imperiului habsburgic, până în 1918.

Mitul habsburgic⁶ - pe care încercăm să-l schițăm și să-l dezaprobăm într-o primă formă în 1998, la Simpozionul Internațional *Istoria ca discurs demistificator*⁷, organizat la Iași, sub egida Academiei Române și a Comisiei Naționale pentru UNESCO – are ca element aglutinator iudaismul pentru Europa Centrală, așa cum grecismul e invocat pentru mitul bizantin în cazul Europei sud-estice.

Formulat sub o multitudine de variante, nu numai pentru Bucovina, ci pentru întreg spațiul Europei Centrale, mitul habsburgic aduce în atenția contemporanilor “o realitate a Imperiului habsburgic idealizată azi, ca simbolizând armonia dintre popoare diferite”, un fel de “paradis transnațional” cu un potențial multicultural și multilingvistic benefic, roditor pentru gânditori și poeți; pomind de la o reconstituire nostalgică a trecutului, proiectând “o versiune concentrată a Europei înseși în întreaga sa varietate culturală (o varietate maximă în interiorul unui spațiu minim)” autorii și apărătorii mitului habsburgic sunt convingeți de regăsirea Europei Centrale pierdute”, având ca ax al existenței și potenței sale nemții din Germania și Austria, că în cele 11-12 milioane de minoritari germani din statele răsăritene ale Europei⁸. Sesizând perspectivele actuale și viitoare ale difuzării și acceptării acestui mit, Jacques Le Rider constata falsitatea caracterului său progresist, scriind că, de pildă, în cazul a două teritorii ocupate și anexate de austrieci, Galiția și Bucovina, din ceea ce fuseseră anterior, un teritoriu polonez și, cel de-al doilea, românesc, au ajuns în cadrul imperiului habsburgic în ajunul primului război mondial “două provincii fără nici o altă identitate istorică, geografică, spirituală, decât aceea în întregime creată, ce s-a făcut în timpul perioadei integrării lor la monarhia austro-ungară”⁹; iar evreii, care se aflau între așa-zisele naționalități istorice – austriacă și maghiară – și-au putut manifesta în Bucovina “adevărată modernitate” cu începere din 1919, după eliberarea acestei provincii și reunirea ei la România, “odată cu mișcarea supraraliștilor din Cernăuți”, ai cărei exponenți străluciți au fost Rose Ausländer și Paul Celan. Același J. Le Rider intuia în finalul analizei sale cu privire la încercarea unora de-a reactualiza, difuza și exagera mitul habsburgic, că, s-ar putea să asistăm la împlinirea previziunilor politologului Arnulf Baring că “Germania nu va face altfel, decât să pătrundă economic în Europa de Est și este probabil că ea va obține astfel, ceea ce al III-lea Reich nu a putut niciodată să realizeze cu câteva sute de divizii: supremația asupra teritoriilor imense situate între Vistula, Bug, Nipru și Don” pentru că în zilele noastre “Germania a redevenit cu adevărat puterea care își exercită hegemonia asupra ansamblului teritoriilor desemnate sub termenul de Mitteleuropa”¹⁰.

3. Fără a ne propune să enumerăm și să evaluăm toate componentele factorilor, ce au asigurat și accelerat progresul mai rapid, dezvoltarea superioară a Bucovinei în cadrul imperiului habsburgic, față de restul Moldovei, rămase încă sub dependența și monopolul economic al înapoiatei Porți Otomane și la discreția amestecului frecvent și al raidurilor prădalnice ale Rusiei, ca putere vecină și pretins protectoare a creștinilor, nu putem ignora din capul locului câteva fapte esențiale, indubitabile. Anexarea și integrarea Bucovinei la imperiu i-au înlesnit contactul cu centrele de cultură și civilizație mai avansate ale Europei Centrale și Occidentale; i-au asigurat o îndelungată și fertilă evoluție pașnică, un cadru juridico-statal de stabilitate și ordine, posibilitatea adoptării reformelor iosefine, a măsurilor economice mercantiliste, trecerea la o “revoluție” agrar-industrială, modernizarea proprietății și administrației, sporirea considerabilă a potențialului demografic, accelerarea procesului de urbanizare, punerea autohtonilor într-o permanentă activitate concurențială cu elementele etnice alogene, colonizate sau imigrate în acest teritoriu etc.

Pornind de la aceste aspecte, în pofida crizelor interne și a declinului internațional, a înfrângerilor externe suferite de Austria, unele minți visătoare și entuziaste, precum cea a prințului moștenitor Rudolf de Habsburg, putea elabora și avansa în cercurile politice europene un mit al rolului înnoitor, integrator și civilizator al imperiului bicefal încă înaintea primului război mondial și a însemnelor iminente ale prăbușirii sale. Astfel, în 1886, într-o convorbire intimă cu republicanul Georges Clemenceau, prințul Rudolf îi declara acestuia că, „Statul Habsburgilor a realizat de mult, chiar dacă într-o formă miniaturală, visul lui Victor Hugo despre *Statele Unite ale Europei*. Austria este un bloc de state al celor mai diverse națiuni și rase, sub cea mai unitară conducere. Aceasta este ideea de bază a Austriei. Și este o idee de o importanță colosală pentru civilizația universală. O asemenea idee ar trebui să asigure siguranță și echilibru”¹¹.

Proiectarea intenției drept realitate era primul și cel mai important pas – exprimat încă de la 1875 cu prilejul aniversării centenarului anexării Bucovinei la imperiu – în afirmarea și fundamentarea mitului habsburgic. Născut cu timiditate și imprecizie încă înainte de 1914, acest mit s-a conturat și definitivat pe măsură ce apărătorii și moștenitorii imperiului defunct reanalizau și exagerau aceste intenții ale politicii austriece.

În prezent, mitul habsburgic e tot mai des afirmat și vehiculat ori de câte ori este vorba despre Bucovina. Erich Zöllner, în *Istoria Austriei*, care a cunoscut nu mai puțin de 8 ediții, scrie: „Dintr-o regiune foarte slab populată, complet părăginită, administrația austriacă a creat, printr-o muncă susținută, de-a lungul câtorva decenii, o țară-model a monarhiei”¹². Otto von Habsburg vede în Bucovina „o piesă model a conceptului supranațional” și consideră că „experiența austriacă merită să fie valorificată în interesul Europei”; ca unul care are funcții și relații în Consiliul Europei de la Strasbourg, el considera Bucovina „o strălucită prefigurare a politicii de integrare în cel mai adevărat sens al cuvântului”¹³. Adolf Ambruster, comparând situația din teritoriile românești subordonate Porții Otomane și Bucovina evidențiază că aceasta din urmă exprimă „arhitectura ideii europene, un model cultural și economic autentic”, grație „influenței covârșitoare și a binefacerilor factorului german, respectiv al politicii inteligente, luminate, care s-a promovat în Bucovina în perioada stăpânirii habsburgice”¹⁴. Prof. dr. Johannes Hampel, președintele de onoare al Institutului „Bukowina” din Augsburg, aprecia, în 1993, că, „o istorie a Bucovinei în epoca modernă poate să dea impulsul pentru alcătuirea unei cercetări mai largi, cu formularea întrebării: dacă istoria Bucovinei poate să fie un model sau un anacronism cu șanse de viitor pentru Europa?”¹⁵. Din aceleași motive și directorul executiv al Institutului Bukowina din Augsburg crede că „Bucovina poate deveni o zonă de excepție, cu un statut unic, în Europa”¹⁶.

Adepții mitului habsburgic au lansat cu câteva decenii în urmă teza că politica austriacă a produs și impus în acest teritoriu un „homo bucovinensis”, definit de Hans Prelitsch ca însemnând „practica toleranței, de către oameni de înaltă și variată cultură”-noțiune completată și explicată mai pe larg și mai nuanțat de către diferiți istorici austrieci și germani, unii provenind, cum e și cazul lui Emmanuel Turczynski, chiar din Bucovina: bilingvismul și multilingvismul, toleranța și armonia conviețuirii multietnice, accesul la mai multe culturi și civilizații și influența mai multor modele literare în stimularea creativității, crearea unei „noi ordini” sociale, culturale, economice și de drept, prevenirea și eliminarea tensiunilor sociale și naționale, anihilarea și atenuarea naționalismului ce venea în Bucovina de la Viena, Moscova sau București – iată trăsăturile „ideale” ale aceluși „homo bucovinensis” creat de austrieci¹⁷. Mai concret și mai meticulos decât alții, Turczynski scrie că Bucovina a devenit sub austrieci „un model pentru Europa”, citând între realizările de seamă ale politicii imperiale: introducerea codului civil iosefinist și crearea unei noi ordine sociale și de drept, dezrobirea țăganilor (1783) și emanciparea țăranilor, crearea oficiilor cercuale, care aveau ca țel esențial reglementarea litigiilor între țărani și proprietari, interzicerea pedepselor corporale, crearea unui sistem de instanțe juridice moderne, traducerea legilor în limba română – precum și alte

numeroase măsuri, care au făcut din ducatul Bucovina, în decursul a numai câteva generații “o oază a libertăților burgheze și a drepturilor omului”¹⁸.

Mai circumspecți, mai neîncrezători în mitul habsburgic – punând sub semnul întrebării ideea că Bucovina a fost cvândva “o Europă în miniatură” – trei istorici polonezi, Kazimir Feleszko de la München, Jerzego Molasa, de la Varșovia și Wladimir Snitynski din Cernăuți, rezumând ei înșiși (tocmai prin faptul că aparțin azi ca cetățeni ai celor trei state, Germania, Polonia și Ucraina) o parte din drama actuală a statului lor de origine, văd, deopotrivă, în acest mit “lumini și umbre”. Ei se întreabă: “dacă mișcarea probucovineană, care ia naștere în prezent, are în vedere doar abilitatea conviețuirii de zi cu zi, într-o comunitate multiethnică” și “în ce măsură ar fi posibilă regăsirea rădăcinilor trecutului sub forma unui program ideologic teritorial explicit formulat, în care să fi funcționat primatul întregii populații a țării asupra intereselor fiecărui grup național?”¹⁹.

Nu e deloc întâmplător faptul că, dintre istoricii, politologii, sociologii sau etnologii care iau parte la dezbaterea problemelor Bucovinei ca “model de integrare europeană actuală și viitoare evreei subscriu fără rezerve mitului habsburgic. Chaim Frank, de pildă, analizând “aportul evreilor la cultura Bucovinei”, după ce relevă că “nici nemții fasciști, nici naționaliștii români, ucraineni ori polonezi nu au fost în stare să ștergă din memoria Bucovinei aportul evreilor de-a lungul istoriei la viața culturală a acestei provincii”, ajunge și el la concluzia limpede că “Bucovina a fost cândva o Europă în miniatură”, deși, fără voce, lasă să se înțeleagă cum că evreei din Bucovina au dus-o chiar mai bine sub administrație românească, între 1918-1939, fiindcă subliniază și argumentează că “Cernăuții au fost, între cele două războaie mondiale, după Varșovia și New-York, orașul ce a suscitât interesul cel mai înalt al populației evreiești din lume”²⁰.

4. În realitate, falsitatea și inoportunitatea mitului habsburgic, deci a politicii imperiale austriece în integralitatea sa, consecințele oneroase, chiar dureroase și mult prea păguboase pentru românii din Bucovina – unele din aceste consecințe cu urmări grave până în zilele noastre – întrec cu mult efectele pozitive, pe care le enumeram la început chiar în studiul de față.

În esență, indiferent de statutul juridic al Bucovinei – care a trecut prin trei ipostaze: 1) provincie de coroană sub administrație militară (1774-1786), 2) cerc administrativ integrat provinciei imperiale Galiția (1786-1849; 1852-1861) apoi 3) ducat autonom cu statut, dietă, stemă proprii și toate atributele autonomiei provinciale (1862-1918) – procesul integrării zonei la imperiu, a însemnat distrugerea primatului majoritar al românilor și transformarea ducatului într-un mozaic de 12 naționalități și 10 religii diferite; dintr-o zonă uninațională, românească, în 1774, Bucovina a ajuns în 1910 un Das Völkerkonglomerat (popor conglomerat) în care românii reprezentau abia o treime, 34%, după cum reiese din datele de mai jos²¹:

Evoluția românilor în ansamblul populației Bucovinei (%) în anii

1774	1786	1869	1900	1910
75%	67,8%	40,5%	31,4%	34,4%

În decurs de șase decenii, între 1786-1846 populația a crescut cu 197%, ceea ce este foarte mult, față de o sporire “normală” generată doar de sporul natural maxim, care ar fi putut fi de 77%. În fapt, creșterea s-a datorat colonizărilor și imigrărilor²². Relevând acest proces, al creșterii rapide și de peste 10 ori a potențialului demografic al Bucovinei, Julius Jandaurek, într-o monografie apărută în 1884, scria: “la preluarea ei de către austrieci, Bucovina număra 75.000 de suflete, în timp ce în prezent (1884, n.n.) are 572.000 de locuitori; vedem, așadar, o creștere a populației, cum n-a avut loc nici în Statele Unite ale Americii”²³.

Administrația imperială le-a acordat coloniștilor și imigranților loturi de pământ, lemn de construcție, scutiri de impozite și de serviciu militar; a operat o redistribuire a proprietăților agrosilvice în favoarea noilor veniți și, totodată, a încamerat, trecând în proprietatea statului 145.349 ha

de pământ agricol, păduri, pășuni și fânețe, în timp ce 115.000 de familii țărănești autohtone au rămas fără loturi personale, proletarizându-se, fie prin abuzuri, fie prin scoaterea la licitație a proprietăților îndatorate la cămătari, între anii 1868-1898 au fost scoase la vânzare 40.613 loturi țărănești. Ca urmare, din cei 194 mari proprietari funciari existenți în 1894, se constată că 81 erau evrei, 45 armeni, 16 polonezi, iar cei 52 de mari proprietari români mai posedau 2,3% din totalul suprafeței marilor proprietăți funciare²⁴.

Cele 297 plângeri și memorii adresate împăratului într-un singur an, 1783, cu prilejul vizitei sale în Bucovina²⁵, acapararea de către elementele alogene a întregii ierarhii funcționărești și administrative, a pârghiilor de conducere ale vieții economice, sistemului financiar-bancar, comerțului, meșteșugurilor și industriei, anularea privilegiilor și libertăților tradiționale ale mazililor din 52 de sate de pe văile Ceremușului, Nistrului și Prutului, marele conflict social al administrației imperiale desfășurat între anii 1791-1871 cu țărani răzeși din fostele sate aparținătoare de ocolul domnesc al Câmpulungului Moldovenesc²⁶, sunt dovezi ale abuzurilor stăpânirii austriece, care nu pot constitui un “model” de ordin e și drept. Când țărani din fostul ocol domnesc al Câmpulungului Moldovenesc se plâng la Viena – că “funcționarii camerali se poartă ca niște zbiri, sfidează orice principii de drept și dreptate” și că ei ar prefera “revenirea jugului otoman” decât să îndure în continuare “batjocura dreptului și a umanității, din sârmana Bucovină, care nu-și găsește pereche de-atâta nedreptate, în vastele provincii ale Austriei, ba chiar în toată lumea civilizată”²⁷ – împăratul Franz Iosif se vede silit el însuși, să aplaneze acest uriaș conflict extins și prelungit de-a lungul a trei generații, redând răzeșilor circa 40.000 iugăre de teren, acaparat abuziv²⁸.

Integrarea Bucovinei la imperiu s-a făcut și prin menținerea românilor în situația cvasitotală de agricultori, în timp ce, dintre coloniști și imigranți, germanii și evreii ocupau principalele sectoare de activitate aducătoare de venituri financiare sporite²⁹:

La 100 de locuitori în Bucovina	Procentul de locuitori ocupați în diverse sectoare de activitate (%):			
	Agricultură și creșterea vitelor	Meșteșuguri, industrie	Comerț, finanțe	Cultură, funcții publice
Germanii și evreii	24	27	30	19
Românii	89	3	2	6

Unul dintre cele mai ample și elocvente exemple despre modul abuziv, arbitrar în care s-a făcut integrarea Bucovinei la imperiu, în defavoarea românilor și în folosul elementelor alogene, cu precădere coloniști austriece germani și evrei aduși din interiorul imperiului, îl constituie evoluția și soarta Fondului Bisericesc. Constituit oficial la 19 iunie 1783 prin secularizarea averilor celor 17 mănăstiri, 15 schituri și 4 sihăstrie – ale căror danii domnești și boierești cuprindeau două treimi din suprafața Bucovinei și numeroase moșii și bunuri în restul Moldovei și Basarabiei – Fondul Bisericesc cuprindea inițial 267 moșii, terenuri arabile, păduri, pășuni, fânețe, braniști, râuri și heleșteie cu pește, vii întinse, crășme, dughene, depozite de mărfuri³⁰. Destinația sa inițială și exclusivă, fixată prin patente imperiale era salarizarea, întreținerea clerului ortodox și a învățământului din Bucovina. În realitate, statul austriac s-a folosit de acest uriaș “trust” al patrimoniului național al românilor bucovineni în interesul său propriu, în primul rând, și în mai mică măsură pentru clerul ortodox și dezvoltarea învățământului pentru populația autohtonă. Astfel, 170.913 ha de teren au fost arendate la un preț derizoriu hergheliei de stat din Rădăuți; circa 100.000 ha au fost date pentru împroprietărirea zilierilor ruteni sau ucraineni imigranți din Galiția după revoluția de la 1848-1849; până la 1900 din cele 105 mii pătrate cât însuma suprafața Fondului Bisericesc, 72 de mii pătrate au fost înstrăinate, rămânând doar 33 mii pătrate sau 25 domenii

funciare, adică numai 12.473 iugăre de teren, arendate pe termen lung evreilor. Din veniturile Fondului Bisericesc, Curtea din Viena a făcut numeroase împrumuturi forțate, niciodată rambursate, în timpul războaielor napoleoniene, a conflictelor cu Franța și Sardinia, în 1859, sau Prusia, în 1866, apoi în preajma și în timpul primului război mondial – numai în acest din urmă caz statul însușindu-și peste 160 milioane coroane din veniturile acestui fond³¹. S-a ajuns astfel că în urma colonizărilor și imigrărilor succesive, din cele 283 lăcașuri ortodoxe din Bucovina, în 1914 Fondul Bisericesc mai era patron la 101 lăcașuri iar străinii, evrei, armeni, polonezi la 182, îndeosebi în zona dintre Prut și Nistru, unde 54 de biserici ortodoxe erau patronate – fapt nemaiauzit în nici o provincie românească – de mari proprietari funciari și arendași evrei, de confesiune mozaică³².

Arhivele din Cernăuți conțin numeroase plângeri și memorii ale locuitorilor din sate, împotriva acaparării moșiilor, pășunilor și fânețelor de către coloniștii și imigranții străini. Preotul din satul Sf. Ilie, de lângă Suceava, scrie la 24 februarie 1914 Consistoriului Ortodox din Cernăuți că pe moșia acaparată de Hermann Fischer “sărăcia nespusă, care i-a cuprins pe bieții creștini, și-i silește pe mulți să-și caute scăpare în America, lăsând acasă femei și copii, în cea mai mare mizerie și disperare”³³. Și preotul Dumitru Furtună, din satul Clit – Arbore scrie aceluiași forum provincial: “e un păcat strigător la cer că poporul duce lipsă de bucate și e lăsat pradă unor venetici, care au sosit aici, venind cine știe de unde, spre a stoarce măduva din bieții țărani”³⁴. Astfel de memorii, cu un conținut similar, trimit și locuitorii din Sadova, Solca, Voroneț și numeroase alte localități, unde terenurile Fondului Bisericesc au încăput pe mâinile străinilor³⁵.

În ajunul primului război mondial, în cele mai multe sate – ne relatează un martor ocular – “gospodăria țăranului ajungea la licitație, vânzându-se pe rând lucrurile din casă, apoi vitele de muncă și pământul și, în cele din urmă, casa, țăranul ajungând pe drumuri cu femeia și copiii. Nu era sat în care să nu se petreacă asemenea tragedii sociale, care, uneori, sfârșeau prin acte de violență și crime”³⁶. Așa că “din cauza greutății traiului – consemna la 31 decembrie 1893 preotul Ilie Andruhovici, în cronica satului Pârteștii de Jos – mulți români, din diferite părți ale Bucovinei au început a emigra în Canada, căci bietul român, apărare nu are de nicăieri; prigonit de toți, flămând, huiduit, tras și împins în toate părțile, lasă casă, moșie părintească și își ia lumea în cap, se duce unde n-a fost neam din neamul lui, în America”³⁷. Alte ori, aflăm din același document, “vara, cea mai mare parte din muncitorii pâlmași e angajată în România, la lucru, din care cauză se scumpește prețul muncii și se împuținează numărul lucrătorilor în Bucovina...”³⁸.

Exemplele ar putea continua și spre a înțelege și alte fenomene: slaba reprezentare a românilor în funcțiile publice, numărul redus al știutorilor de carte – față de alogeni – deși școlile se întrețin din veniturile Fondului Bisericesc al Bucovinei și multe alte aspecte.

Este clar că, o astfel de integrare a Bucovinei nu putea fi acceptată ca “model” de prosperitate și bunăstare și nemulțumirile crescânde ale autohtonilor au dus, în ultima instanță, la înlăturarea administrației imperiale și reunirea cu România – iar pe plan general la prăbușirea imperiului și formarea statelor naționale, independente.

Instabilitatea politică, mișcarea revizionistă care a modificat în ajunul celui de-al doilea război mondial situația creată în 1918 nu s-a datorat incapacității statelor mici și mijlocii, create sau întregite pe ruinele imperiului habsburgic, de a-și rezolva singure problemele interne, ci intervenției marilor puteri, în principal a Germaniei și URSS, care s-au înțeles și au reîmpărțit zona Europei Centrale.

NOTE:

- ¹ Adriana Babeți, Cornel Ungureanu, *Europa Centrală. Nevroze, dileme, utopii*, Antologie, Ed. Polirom, Iași, 1997, p. 8.
- ² Vladimir Trebici, *Bucovina. Populația și procesele demografice (1775-1993)*, Fundația Culturală Română, Cluj Napoca, 1994, p. 28.
- ³ Johannes Hampel, Ortfried Kotzian, *Das Bukowina-Institut in Augsburg*, Augsburg, 1900.
- ⁴ Mihai Iacobescu, *Centrul de Cercetare Bucovina din cernăuți*, "Codrul Cosminului", seria nouă, nr. 2/12, 1996, Suceava, p. 313-315.
- ⁵ Mircea Eliade, *Examen Leprosum*, "Preuves", nr. 14, aprilie 1952, p. 29-30.
- ⁶ Mircea Muthu, *Europa Centrală – Europa de Sud-Est*, în volumul *Europa Centrală. Nevroze, dileme, utopii*, 1997, p. 105.
- ⁷ "Xenopoliana", vol. VI/1998, nr. 3-4/1998, Iași, p. 4-141.
- ⁸ Adriana Babeți, *Europa Centrală – un concept cu geometrie variabilă*, vol. citat, p. 9.
- ⁹ Jacques Le Rider, *Miteuropa*, Editura Polirom, Iași, 1997, p. 114.
- ¹⁰ *Ibidem*.
- ¹¹ Die Österreichische-Ungarische Monarchie in Wort und Bild: Bosnien un Herzegovina, Wien, 1901, p. 12.
- ¹² Erich Zollner, *Istoria Austriei de la începuturi până în prezent*, vol. I, traducere de Adolf Ambruster, Editura Enciclopedică, București, 1997, p. 390.
- ¹³ Otto von Habsburg, *Prefață*, la volumul *Alma Mater Francisco-Josephine*, München, 1975, p. 5, 7.
- ¹⁴ "Bukowina-quo vadis", Suceava, nr. 3-4/1996, p. 3-5.
- ¹⁵ Emmanuel Turczynski, *Geschichte der Bukowina in der Neuzeit: zur Sozialund Kulturgeschichte einer mitteleuropaisch gepragten Landchaft*, 1993, Harrassowitz, Verlag-Wiesbaden, p. 2.
- ¹⁶ Apud Ioan Cocuz, *Pământ străbun*, "Bucovina-quo-vadis", nr. 3-4/1996, p. 9.
- ¹⁷ Emmanuel Turczynski, *Geschichte der Bukowina in der Neuzeit. Zur Social und Kulturgeschichte einer mitteleuropaisch geprägten Landschaft*, Wiesbaden, 1993, p. 2-9; 26-31.
- ¹⁸ *Ibidem*, p. 42-53.
- ¹⁹ Kazimierz Feleszko (München), Jerzego Molasa (Varșovia), Wladislaw Strutynski (Cernăuți), *Blaski i ciene. Europy w miniaturze (Lumini și umbre. Europa în miniatură)*, Varșovia, 1995, p. 27-31.
- ²⁰ Kazimierz Feleszko ș.a. *op. cit.*, p. 81-90 și Emmanuel Turczynski, *op. cit.*, p. 18.
- ²¹ Vladimir Trebici, *op. cit.*, p. 1, 14-15.
- ²² *Ibidem*, p. 14.
- ²³ Julius Jandaurek, *Das Königreich Galizien und Lodomerien und das Herzogtum Bukowina*, Wien, 1884, p. 166.
- ²⁴ Mihai Iacobescu, *Din istoria Bucovinei*, vol. I (1774-1862), Editura Academiei Române, 1993, p. 230, 266; George Bogdan-Duică, *Bucovina – notițe politice asupra situației*, Sibiu, 1895, p. 39, 54, 69; Dr. Daniel Werenka, *Topographie der Bukowina*, Cernăuți, 1895, p. 169; Ion Nistor, *Zece ani de la Unire*, Cernăuți, 1928, p. 158; Ion Cocuz, D. Cucu, *Băncile și creditul funciar românesc în Bucovina 1840-1918*, Suceava, 1999, p. 27-30.
- ²⁵ Mihai-Ștefan Ceaușu, *Bucovina Habsburgică. De la anexare la Congresul de la Viena*, Iași, 1998, p. 89.
- ²⁶ Teodor Balan, *Din istoricul Câmpulungului Moldovenesc*, București, Editura Științifică, 1957, p. 146-152.
- ²⁷ Mihai Iacobescu, *op. cit.*, p. 308-309.
- ²⁸ Teodor Balan, *op. cit.*, p. 131-191.
- ²⁹ S.S. Kostășin ș.a., *Bucovina – schițe istorice* (lb. ucraineană), Cernăuți, 1998, p. 84.
- ³⁰ Aron Pumnul, *Privire repede peste cele 267 proprietăți așa numitele moșii mănăstirești din care s-a format mărul fond religios al Bisericii drept credincioase din Bucovina*, Cernăuți, 1865; Ion Nistor, *Istoria Fondului Bisericesc din Bucovina*, Cernăuți, 1929; *Averile Bisericești din Bucovina*, Cernăuți, 1939.
- ³¹ *Averile Bisericești din Bucovina*, 1939, p. 29-36.
- ³² Arhiva Regională de Stat Cernăuți (ARSC), *Sematismul Arhidiecezei Ortodoxe a Bucovinei*, f.a., p. 5-57.
- ³³ *Ibidem*, Fond Mitropolia, 320, dosar 1345, p. 11-18.
- ³⁴ *Ibidem*, f. 19-21.
- ³⁵ *Ibidem*, f. 28-111.
- ³⁶ Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, București, 1991, p. 304.
- ³⁷ *Condica cronică a Parohiei Pârteștii de Jos*, p. 17.
- ³⁸ *Ibidem*, p. 14.

Bukowina and the Habsburgic myth

Summary

The author shows that about Bukowina - wich is in "the third Europe" between the Germanic world and the Slav ocean – in time the Habsburgic myth was created. In essence the supporters of this myth said that in the former Habsburgic Empire, the House of Austria projected with 200 years ago the thing that tries to do today the Common House of Europe: harmony, tolerance, a good understanding between people and ethnic groups, a "transnational paradise" in a multinational, multilingvistics and multiconfessional world.

Without disputing the economic and spiritual progresses made in Bukowina during the years (1774-1918), the author point out with unquestionable arguments the falseness and the anachronism of this myth. In fact the Habsburgic domination ment the transformation of Bukowina from a Romanian teritory in a mosaic of 12 nationalities and 10 confessions, in wich the Romanian autochthonous became national minority and they remain in proportion of 89% farmers. In this time, the colonists and immigrants took them the best and the most productive agrosylvic field, the mine working and the forestry operation, the main levers of trade, of the financial system, the political and administrative position and the most important income sources. The author quote a lot of complaints addressed to the religious authorities and the lay authorities wich shows the abuse and the injustice made by the local high officials, Jewish land agents and money lenders who wanted to take hold of the rustic farms and to finish the rural world.